

FORTIFIKATIONSVERKET

Arkitekturpris
2005

Arkitekturen är prioriterad

Utveckla och inspirera

Fortifikationsverkets arkitekturpris har instiftats för att utveckla den militära byggnadstraditionen och inspirera till god arkitektur i försvarsfastigheter, genom att lyfta fram goda exempel på genomförda byggprojekt.

Priset tilldelas objekt i Fortifikationsverkets fastighetsbestånd. Såväl nybyggnader som ombyggnader kan belönas. Objektet kan vara en grupp av byggnader, en enskild byggnad eller en befästning, interiör eller markanläggning. Anmälan av objekt är öppen för alla.

Juryen kan utöver arkitekturpriset dela ut hedersnämningen till projekt med särskilt goda kvalifikationen och/eller som utmärker sig för nyskapande.

Juryen består av Fortifikationsverkets Arkitekturråd, där generaldirektören är ordförande.

Priset utgörs av en plakett och ett grafiskt blad.

Det har åter blivit dags att dela ut Fortifikationsverkets arkitekturpris. Det är för fjärde gången priset delas ut. Arkitekturpriset är vad man kan kalla en modern tradition. Det är en fjäder i hatten att vinna arkitekturpriset. Något att vara stolt över för såväl vinnande arkitekt, som de medarbetare som bidragit till utveckling och förvaltning av den belönade byggnaden.

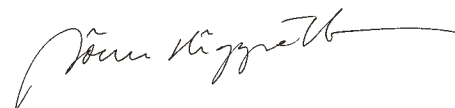
1998 gav regeringen en rad statliga fastighetsförvaltare i uppdrag att upprätta kvalitetsprogram för hur arkitektoniska och gestaltningsmässiga kvaliteter ska främjas i den vardagliga verksamheten. Som ett resultat av detta uppdrag antog Fortifikationsverket en arkitekturpolicy och instiftade arkitekturpriset. Med priset vill vi i konkret handling visa att de estetiska värdena prioriteras högt i vårt arbete med fastighetsutveckling. Vi vill leva upp till regeringens högt ställda mål kring arkitekturarbetet.

Våra kunder, de personer som använder våra lokaler, är de som måste sättas i första rummet när vi utvecklar deras arbetsmiljöer. Våra egna medarbetare måste trivas med att arbeta med fastigheterna och därutöver är det viktigt att externa betraktare får ett positivt intryck när de besöker en byggnad som Fortifikationsverket äger. Incitamenten till att arbeta med dessa frågor är många.

Under de närmaste åren kommer verket att bygga mycket, till en följd av nya behov inom Försvarsmakten efter försvarsbeslutet 2004. Omställningen inom försvaret innebär inte bara avveckling – den innebär också utveckling. Jag hoppas och tror att våra höga ambitioner inom arkitekturarbetet kommer att märkas på var och en av de byggnader som uppförs under de kommande åren. Om inte annat, för att konkurrensen om nästkommande arkitekturpris ska vara lika hård som den varit hittills.

1998 vann Robotverksstaden i Vidsel priset. 2001 tillföll priset flygledartornet i Berga. 2003 vann det ombyggda stallet i Eksjö. Årets vinnare presenteras utförligt i denna broschyr. Jag vill gratulera alla som varit inblandade i arbetet med vinnaren. Jag hoppas också att seminariet som hålls i samband med att priset delas ut inspirerar deltagarna till fortsatt fruktsamt arbete med arkitektoniska frågor.

Eskilstuna 05-11-29

Sören Häggroth Generaldirektör

**SWEDINTs nya
utbildningslokaler
i Kungsängen.**

(UN Pfp Training Centre)

Mot gården

Juryns motivering

Till vinnare utsågs SWEDINTs nya utbildningslokaler i Kungsängen (UN Pfp Training Centre) med motiveringen:

SWEDINTs nya byggnad på Kungsängens garnison är Försvarmaktens centrum för internationell verksamhet. Byggnaden har skickligt anpassats till garnisonens existerande fasta planstruktur samtidigt som den tillfört nya rumsliga kvaliteter. Byggnaden tar lyhört hänsyn till det bebyggelsemönster som finns etablerat på platsen men adderar dessutom såväl en annonserande entréplats som en attraktiv gårdsbildning.

Byggnadens arkitektur tar sin utgångspunkt i omgivande byggnader men utvecklas till högre kvaliteter i proportionering, materialsamverkan, färgsättning och detaljutformning. Som exempel kan nämnas det eleganta sätt på vilket fasadens träpartier samspelar med den ganska summariska stommens betonelement.

UN Pfp Training Centre utgör ett förebildligt exempel på något så motsägelsefullt som en nyskapande anpassning till en garnisons ursprungliga arkitektur. Därmed fästs uppmärksamheten på en av de oftast förekommande och mest angelägna frågorna i Fortifikationsverkets byggnadsverksamhet; hur arkitektoniska tillägg hanterar kombinationen av utveckling och tradition.

Juryns medlemmar

Ordförande:

Sören Häggroth, Fortifikationsverkets GD

Ledamöter:

Bengt Ahlqvist, arkitekt SAR / MSA

Thorbjörn Andersson, arkitekt LAR / MSA

Klas Brunnberg, arkitekt SAR / MSA

Louise Nyström, arkitekt SAR / MSA

Anna Saga Jannsen, arkitekt SAR / MSA, FORTV chefsarkitekt

Arkitekt:

AROS-gruppen Arkitekter AB
genom Ulf Årlebrand, ark SAR/MSA,
(ansvarig arkitekt)
Mats Johansson, ark SAR/MSA
(programarbete)

Projektledare:

Fortifikationsverket genom Kjell Hedman
biträdande Anders Strömbäck, Carl Bro
och Jan Liljeberg, Hifab (byggskedet)

Huvudentré mot torget

Mats Johansson och Ulf Årlebrand

Internationella utbildningslokaler

Det vinnande projektet är en del i anpassningen av Kungsängens garnison, som genomförts för att möta de krav SWEDINTS verksamhet ställer. Arkitekterna i projektet har varit Ulf Årlebrand och Mats Johansson på Arosgruppen Arkitekter.

– Området har en homogen arkitektur från slutet av 60-talet, och byggherren ställde krav på en långt gången anpassning till den befintliga miljön, berättar Ulf Årlebrand.

– Det gällde att inom den ramen välja ut det som skulle representera kontinuitet, och samtidigt ge det nya plats inom det befintliga formspråket. Det vi ärver från det gamla är behandlingen av volymerna: platta tak, inga takfötter och enkla byggnadskroppar med fönsterband.

Ny karaktär

För fasaderna togs beslut att behålla betongelementstrukturen med borstad betong. Man tog fram stora fasadprover för att hitta rätt kulör och struktur, och resultatet ser ut som om det är gjort vid samma tidpunkt som de befintliga byggnaderna.

– Det som däremot sticker ut är bland annat behandlingen av fönsterbanden, säger Ulf. Vi har tagit upp idén men ändå slitsat upp och skurit sönder uttrycket.

– Tidigare har man använt sig av träpanel lackerad i en skarp blå kulör mellan fönstren. Vi valde en värmebehandlad träpanel som ger en varmare karaktär. Det tillsammans med en annorlunda behandling av storleken och rytmen på fönstren ger ett mer tidsenligt uttryck.

Huvudentrén är också ett nytt inslag i arkitekturen med entréns stora skärmtak som skjuter ut, samt en balkong som är tänkt att användas för att hålla tal från. Framför byggnaden finns en stor plats, närmast en ceremoniplats, som bland annat används vid uppställningar.

– På den norra sidan av platsen ligger restaurangen och servicecentret.

forts.

Mot gården

Vi behövde förstärka relationen mellan de två byggnaderna. Gången som leder upp till entrén och det utskjutande skärmtaket fångar in besökarna och skapar en tydlig riktning mot torget.

Miljö- och naturanpassad

Den nya L-formade byggnaden bildar tillsammans med den befintliga byggnaden ett U och en gård i skyddat sydvästligt läge. På gården har landskapsarkitekten skapat en behaglig miljö för anställda och kursdeltagare.

Den nya byggnaden knyter dessutom an till den omgivande naturen. På östra sidan finns ett vackert skogsparti med stora fina ekar och tallar som utgör en fin kontrast till husen.

– Vi använde oss av trä i fönsterbanden för att få in en värme och mjukhet som den gamla arkitekturen saknade. Tillägget vände känslan för hela den i övrigt ganska tunga betongarkitekturen. Furuträt i fasaden knyter dessutom an till fonden av furor bredvid byggnaderna och ger en naturlig koppling till naturen, säger Ulf.

Flexibla salar

– Vad som karaktäriserar en sån här utbildningsbyggnad är att den måste vara lite tuffare och robustare i vissa avseenden. Kursdeltagarna kan till exempel komma in direkt från fältet.

Den stora variationen i typen av verksamhet ställde dessutom stora krav på

flexibilitet vad gällde lärosalarna.

– Här finns salar på över 200 kvadratmeter och man grupperar ständigt om med datorer och kombinerar individuella och gruppledda övningar. I golvet finns luckor där man kan ta in data och kraft från valfri plats. Vi var nyligen där och såg hur de införde en stor övning möblerade om hela huset.

I två gradängsalar, hörsalar med nivåskillnader, kan upp till 50 deltagare jobba från var sin dator. En speciellt inriktad sal är som en ljudisolerad biosalong med möblläggningmöjligheter.

– När man till exempel gör övningar med realityspel kan en ledningsgrupp sitta i ett

särskilt rum med glasvägg medan bilder projiceras på en stor duk. Kombinerad med höga ljud kan en verklig situation simuleras med all den stress och påverkan som det innebär och deltagarna får öva på att ta beslut i den miljön.

Björk och starka färger

– Dörrar, foder och socklar är gjorda i björk. Det ger byggnaden ett nordiskt ljus som uppskattas speciellt av internationella besökare och ses som något exotiskt. Hittills i år har 52 olika nationer besökt byggnaden.

– På vissa ställen finns starka färginslag i inredningen. I realityrummet finns till exempel en roströd fondvägg och djupröda, svarta och grafitgrå inslag.

– Det här är i grund och botten en ganska enkel byggnad. Men den är väl anpassad till miljön och smälter in som en naturlig del.

– De enkla formuttrycken i de ursprungliga byggnaderna passade oss väl och det kändes bekvämt att arbeta i den andan. Det fanns stora möjligheter att hitta ett avstamp för ny modern arkitektur i minimalistisk anda.

Kungsängen och SWEDINT

Kungsängens garnison planerades och byggdes under en relativt kort tidsperiod i slutet av 1960-talet.

Garnisonen kännetecknas av ett fåtal olika bebyggelse- och miljötyper som dominerar olika delar av området. Den norra delen präglas av Granhammars slott med tillhörande parkmiljö, medan hela kärnområdets bebyggelse är en tidstypisk representant för 60-talet. Detta gäller såväl byggnadernas utformning som områdets trafik- och planstruktur med husen place-

rade i ett rätvinkligt mönster. Merparten är tvåvåningsbyggnader med grå betongytor och blå fönsterpartier.

Kärnområdet utgör också en gräns mellan två olika landskapstyper: ädel lövskog i norr och tät barrskog i söder.

Fredsbevarande insatser

Det senaste bidraget i Kungsängens garnisons kärnområde är UN PfP Training Centre. SWEDINT är försvarsmaktens centrum för internationell verksamhet.

Träningscentret ansvarar bland annat för utbildning av personal och trupp för fredsbevarande insatser.

Utbildningen sker i åhörarlokalerna med traditionell undervisning, i form av stabsövningar där olika organisationsstrukturer sätts upp och övas eller genom gruppövningar i särskilda träningsrum. Skolan är dimensionerad för 200 elever och cirka 35 lärare.

Hedersomnämmande Såtenäs militärrestaurang

Motivering

För en vacker, väl fungerande och klart strukturerad inre miljö med höga kvaliteter i ljusförling, material och detaljutformning.

Arkitekt:
White Arkitekter AB Göteborg
genom Per Axenborg, ark. SAR/MSA

Projektledare:
Jan Klang, Fortifikationsverket

F 7 Såtenäs ansvarar för utbildningen av alla gripenpiloter inom Flygvapnet. Den nya militärrestaurangen ersätter den gamla från 40-talet som inte motsvarade dagens krav på arbetsmiljö och livsmedelshandling.

Köket är dimensionerat för 600 dagsportioner och matsalarna rymmer cirka 250 sittande gäster. Lokalerna inrymmer även fritids- och studielokaler för värnpliktiga samt marketenteri.

Planlösning och gestaltning togs fram genom en inbjuden arkitekttävling, där sex företag bjödits in.

Byggnaden är uppförd i två plan med stomme av stål, lättklinker och prefabricerad betong. Fasaderna är i huvudsak av massivt gult fasadtegel och ansluter till den gula färgskalan inom området. Det platta taket har ytskikt av polyesterduk. Golvmaterialen är slitstarka: kalksten, klinker, trä och linoleum. Väggarna har ytskikt av målad betong respektive puts. Interiören präglas av stora ljusinsläpp och inslag av trä i trappa och i mellanväggar.

Försvarets Underrättelse- och Säkerhetscentrum, UndSäkC, vid F 16 i Uppsala som har sin verksamhet i byggnader uppförda som kadettskola under andra världskriget. Byggnadernas gruppering liknar en svensk herrgård med huvudbyggnad och flyglar. Materialen är vit puts och svart skiffer i tak och socklar. Huvudbyggnaden är föreslagen som byggnadsminne.

En om- och nybyggnad har utförts för att fylla behovet av modern teknik och bättre anpassade lokaler för undervisning, föreläsning och administration och bättre handikapppassning.

Den tidigare öppna portiken under huvudbyggnaden har byggts in med glasade väggar och blivit en central entréhall med uppehålls- och kommunikationsytor. Befintligt kalkstensgolv har behållits och renoverats i den förhöjda delen av rummet, nytt golv med kalkstensbeläggning har lagts i den lägre delen. En ny rullstolsramp förbinder nivåerna i rummet.

Den invändiga färgsättningen anknyter till husets historia med väggar och snickerier i olika gråtoner samt svart smide och kalksten.

Arkitekt:
FL Arkitekter AB
genom Christer Eriksson, ark SAR/MSA

Projektledare:
Kjell Hedman, Fortifikationsverket
biträdande Anders Strömbäck,
Carl Bro

Hedersomnämning Uppsala utbildningslokaler

Motivering

För en varsamt och respektfullt genomförd ombyggnad som tillvaratar den befintliga 40-talsbyggnadens kvaliteter samt ett fyndigt utnyttjande av en tidigare portik som omvandlats till en välkomnande mötesplats.

Hedersomnämmande Luleå flygledartorn

Motivering

För en interiört god arbetsmiljö och en exteriört väl genomförd lösning av en byggnadstyp med många och speciella krav, parat med en arkitektonisk lekfullhet i länkbyggnaden och en stram volymgestaltning i tornets övre del.

Arkitekt:

Arkitekthuset Monarken genom Hans Walloschke ark. SAR/MSA. Programunderlag togs fram av Fastighetskontor N och Carl Bro

Projektledare:

Ingvar Liinanki, Fortifikationsverket

Det nya flygledartornet övervakar flygtrafiken på Kallax. Luftfartverket svarar för flygtrafikledningen och F 21 svarar för vädertjänsten.

Tornet är byggt i anslutning till den befintliga låga flygtjänstbyggnaden och är kopplat till denna med den gateliknande gångbron. Det rektangulära skaftet består av homogena betongväggar, som ska motverka obehaglig svajkänsla i operatörsrummen. Tornets krans sitter inte helt centriskt på skaftet, utan snarare likt ett huvud på en hals. Den komplicerade geometrin synliggörs genom plåtläggningen på undersidan.

Byggnaden består förutom av glas i huvudsak av två olika fasadmaterier. Gångbron och kransens utåt lutande väggar är täckta med liggande falsad ljusgrå plåt, medan tornet är beklätt med emaljerade plåtkassetter, som skiftar i olika toner beroende på väderväxlingar.

För att minska buller och värmespridning har så mycket som möjligt av den tekniska utrustningen flyttats från operatörsutrymmena till apparatrum.

Om Fortifikationsverket och arkitekturpolicy

Fortifikationsverket är en av landets största fastighetsägare med försvaret som största hyresgäst. Vi förvaltar, hyr ut och sköter driften av allt från befästningar och utbildningslokaler till flygplatser och skogsområden.

För att kunna skapa funktionella arbetsmiljöer anpassar vi ständigt verksamheten och söker nya lösningar på dagens och framtidens krav. Vi strävar efter effektivisering och sänkta hyreskostnader och samarbetar nära med våra kunder.

Arkitekturpolicy

Till vår uppgift hör också att skapa och bevara god arkitektur och god miljö. Vi vill föra en levande dialog om arkitektur både internt och med anlidade konsulter. Vi anlitar arkitektkompetens för alla gestaltande uppgifter och översiktlig fysisk planering.

Några av grundstenarna är:

- att ta tillvara platsens karaktär
- att låta gestaltningen spegla verksamheten
- att välja beprövad teknik och material

Miljöhänsyn

Den arkitektoniska utvecklingen ska dessutom präglas av miljöhänsyn. Byggande och underhåll ska genomsyras av kretsloppstänkande.

Strävan mot en hälsosam miljö innebär bland annat hushållande med naturresurser och energi, förnyelsebar energi för uppvärmning och kretsloppsinriktning i materialval.

Priset

Priset utgörs av en plakett och ett grafiskt blad. Plaketten består av en statyett skapad av skulptören Roland Haerberlein och den sätts upp på det objekt som vinner arkitekturpriset. Det grafiska bladet består av en reproduktion av en stadsplan ritad av Erik Dahlberg och den överlämnas till arkitekten.

Fortifikationsverket
Kungsgatan 43
631 89 Eskilstuna
Tel 016 -15 40 00
fortv@fortv.se
www.fortv.se